

UDK: 272-184.85
Stručni rad
Primljeno: travanj 2014.

Marinko PERKOVIĆ
Katolički bogoslovni fakultet u Sarajevu
J. Stadlera 5, BiH – 71000 Sarajevo
marinkope@bih.net.ba

SEDAM DAROVA DUHA SVETOGA Moralno promišljanje u duhu skolastičke teologije

Sažetak

Unatoč tome što u moralnoj teologiji nije dostatno razrađena njezina pneumatološka dimenzija, u prvom dijelu članka autor ukazuje na aktivnu prisutnost Duha Svetoga u životu kršćanskih vjernika. Naglašava da su anonimnost i bezimenost osobno obilježje treće božanske osobe. Stoga je i sama aktivnost Duha skrovita i teško ju je sustavno prikazati. Budući da Duh djeluje u duši i preko sedam svojih darova koji osposobljavaju i jačaju kršćane na putu svetosti, u drugom dijelu autor je opisao svaki dar pojedinačno. Nakon toga je došao do nekih uvida i zaključaka koje je formulirao u završnom dijelu: darovi Duha Svetoga nisu primjetni u životu mnogih krštenika jer oni nisu raspoloživi za takav način djelovanja Duha. Osim toga, mnogi vjernici ne znaju ili su zaboravili da ti darovi uistinu i postoje. Stoga autor na kraju članka potiče revne kršćane da podsjetu svoju subraću u vjeri da se i u njihovoj nutrini nalazi skriveno blago Duha Svetoga koje trebaju otkopati te sebe i druge njime obogatiti. Ako oni u tome uspiju, postat će u svojoj nutrini slobodniji, Kristu vjerniji, odgovorniji i moralno zrelij.

Ključne riječi: Duh Sveti, posvetna milost, sedam darova Duha Svetoga, skriveno blago.

Uvod

Iako Duh Sveti neumorno djeluje u nutrini svakog čovjeka¹ i počelo je novog života kršćana, mora se priznati da je posljednjih nekoliko stoljeća u katoličkoj moralnoj teologiji bila zapostavljena njezina pneumatološka dimenzija. Djelovanje Duha Svetoga bilo je vezano isključivo uz duhovni život kršćana.² Možda razlog tome leži u činjenici

¹ To Duh posebno čini kroz savjest svakog pojedinca koju s pravom možemo promatrati kao eho Duha Svetoga. Vidi: Aristide FUMAGALLI, *L'eco dello Spirito. Teologia della coscienza morale* (Brescia: Queriniana, 2012.), napose 358-371.

² Usp.: Servais PINCKAERS, *La morale cattolica* (Cinisello Balsamo [Milano]: Edizioni San Paolo, ²1994.), 97.

što je iskustvo Duha gotovo nemoguće sistematizirati. Istina, Njegovu prisutnost i djelovanje kršćanin može osjećati, ali teško i sustavno prikazati jer je Duh Sveti jednostavno „neuhvatljiv“.³

Na potrebu i nužnost produblivanja nauka o Duhu Svetome u teologiji napose je ukazao Drugi vatikanski koncil koji Hans Urs von Balthasar naziva „Koncilom Duha Svetoga“. Iako Koncil nije načinio nikakvu pneumatološku sintezu, ipak je nezanemariva činjenica da je Duh Sveti u koncilskim dokumentima izričito spomenut 258 puta. Ako pažljivo čitamo te dokumente, brzo uočavamo da posebnu pažnju zavređuju ovi tekstovi: *Lumen gentium*, br. 4 i 12, *Apostolicam actuositatem*, br. 3 i *Ad gentes*, br. 4. Iako navedeni i drugi koncilski tekstovi nisu donijeli nikakav poseban nauk o Duhu Svetom, ipak su ukazali na ono bitno, naime na Njegovu aktivnu prisutnost u svim važnijim trenucima života kršćana. Počevši od Drugog vatikanskog koncila, brojni su katolički teolozi pisali o Duhu Svetome. Između njih posebno bih spomenuo Yvesa Congara koji ističe da nema kristologije bez pneumatologije te da nema pneumatologije bez kristologije.⁴

Ovdje je potrebno napomenuti da je Drugi vatikanski koncil stimulirao pneumatološko utemeljenje moralne teologije koje do sada, koliko je meni poznato, još nije dovoljno razrađeno.⁵ Potrebno je spomenuti i to da se, nakon Concila, koncentracija (moralnih) teologa usredotočila uglavnom na dvije teme: karizme i novi zakon.⁶ Kako

³ Usp.: Stjepan KUŠAR, *Vihor i oganj Duha. Iskustvo Duha Svetoga u Crkvi i pojedincu* (Zagreb: Tevizija, 2009.), 9, 21.

⁴ Tvrdnje Hansa Ursa von Balthasara i Yvesa Congara, kao i informacije vezane uz pneumatologiju Drugog vatikanskog koncila, preuzete su iz djela: Stjepan BALOBAN, *Spirito e vita cristiana nella teologia morale di Bernhard Häring* (Roma: Academia Alfonsiana, 1988.), 5-16, 25. Ovo djelo je doktorski rad zagrebačkog teologa Stjepana Balobana u kojem je analizirao moralnu misao Bernharda Häringa u razdoblju između publikacija dvaju njegovih glavnih djela: *Das Gesetz Christi* (1954.) i *Free and Faithful in Christ* (1978.-1980.). Nakon provedenih analiza Baloban je došao do zaključka da je Häring u svojim djelima dobro uočio važnost pneumatologije za moralnu teologiju. Kako su godine prolazile, njemački je moralist sve više pokazivao zanimanje za ulogu Duha Svetoga u životu kršćana. Po Balobanovu mišljenju, zahvaljujući i Häringu, Duh Sveti je našao svoje mjesto u katoličkoj moralnoj teologiji.

⁵ Iako ističe da Duh Sveti treba biti norma moralnog života vjernika, i Velimir Valjan smatra da u katoličkoj moralnoj teologiji ni izdaleka nije razrađena njezina pneumatološka dimenzija. Vidi: Velimir VALJAN, „Duh Sveti kao norma života“, *Bogoslovska smotra* 59 (1989.), 67-88.

⁶ Vidi: Stjepan BALOBAN, *Spirito e vita cristiana nella teologia morale di Bernhard Häring*, 32-43. Što se tiče pneumatoloških tema i najznačajnijih autora koji su ih obrađivali za vrijeme i nakon Drugog vatikanskog koncila, popis možemo naći u: Aldo MODA, *Lo Spirito Santo. Alcune piste di riflessione nella teologia sistematica cattolica a partire dal Vaticano II*. (Torino: Claudiana, 2012.).

prva tema zaslužuje posebnu pažnju i detaljniju analizu koja bi nadilazila okvire ovoga rada, ovdje neće biti ni dotaknuta. Druga tema bit će samo djelomično spomenuta u kontekstu poglavlja „Duh Sveti u životu kršćana“ koji prethodi središnjem predmetu mojeg promišljanja, naime: sedam darova Duha Svetoga. Možda će netko postaviti pitanje: Zašto je potrebno govoriti o tim darovima? Odgovor nam daje *Katekizam Katoličke Crkve*: zato što darovi Duha podržavaju moralni život kršćana, upotpunjavaju i usavršavaju kreposti te čine vjernike poslušnima božanskim nadahnućima.⁷ A kako se ti darovi dobivaju po sakramentu krštenja, spontano se u meni rodilo jedno pitanje na koje ću pokušati naći odgovor do konca ovog promišljanja, naime: Kako to da darovi Duha Svetoga nisu primjetni u životu mnogih krštenika?

1. Duh Sveti u životu kršćana

Prije samog govora o darovima Duha Svetoga, potrebno je nešto reći o ulozi Duha u životu kršćana.⁸ Najprije je potrebno istaknuti da je Duh Sveti najtajanstvenija osoba unutar Presvetog Trojstva. I dok lik Boga Oca i Boga Sina možemo sebi predočiti, Duha Svetoga teško možemo slikovito izraziti. Naime, Duh Sveti je božanska osoba koja „nema lica“. Stoga i susret vjernika s Njim nije susret „licem u lice“. Osim toga, Njegova je misija nevidljiva. On djeluje u čovjekovoj nutrini i tu ga treba tražiti.⁹ Tih je i postupan, nije nagao ni nasilan, niti je hirovit i pristran.¹⁰ Anonimnost i bezimenost njegovo su osobno obilježje.¹¹ Možda je upravo ta tajnovitost, nevidljivost i neopipljivost Duha razlog zašto kršćani često zaboravljaju treću božansku osobu i rijetko joj se mole. No unatoč tomu, neosporna je činjenica da je Duh Sveti ljudima - kršćanima najbliža osoba Presvetoga Trojstva. Iako je Isus Krist posrednik između Boga Oca i ljudi (usp.: 1 Kor 2,5), ipak je Duh Sveti taj koji sve međusobno povezuje: unutar Trojstva On je veza između

⁷ Usp.: *Katekizam Katoličke Crkve* (Zagreb: Hrvatska biskupska konferencija, 1994.), br. 1830-1831.

⁸ Ovdje bih htio napomenuti da se u ovom radu dogmatski nauk o Duhu Svetome pretpostavlja. Dosta korisnih informacija o Duhu Svetome iz katoličke dogmatske perspektive možemo naći u: Niko IKIĆ, *Kompendij katoličke pneumatologije, mariologije i eshatologije* (Sarajevo: Katolički bogoslovni fakultet, 2011.), 7-95.

⁹ Vidi: Bernard SESBOÛÉ, *Lo Spirito senza volto e senza voce. Breve storia della teologia dello Spirito Santo* (Cinisello Balsamo [Milano]: Edizioni San Paolo, 2010.), 13-16.

¹⁰ Usp.: John Henry NEWMAN, *Misli o kršćanskoj vjeri* (Split: Verbum, 2008.), br. 94.

¹¹ Usp.: Heribert MÜHLEN, *Obnova kršćanske vjere* (Jelsa: Duh i voda, 1984.), 141.

Oca i Sina, izvan Trojstva On je veza između Krista i kršćana. Što se pak tiče odnosa kršćana i Duha Svetoga, između njih nema posrednika.¹²

Ako pažljivo čitamo Novi zavjet, onda lako možemo zaključiti da je Duh Sveti imao iznimno važnu ulogu ne samo u Isusovu životu nego i u životu Crkve i svakog Isusova sljedbenika.¹³ Da je Duh Sveti imao važnu ulogu u životu prve kršćanske zajednice, o tome napose govori sveti Pavao u svojim poslanicama. Upravo je zasluga svetoga Pavla ta što Duha Svetoga promatra kao počelo novoga života kršćana. A taj život jest život po Duhu (Gal 5,25) i nije plod toliko čovjekovih napora koliko je dar samoga Duha. Naime, Duh Sveti je taj koji boravi u nama (1 Kor 3,16), vodi nas (Rim 8,14), u nama moli (Rim 8,26).¹⁴ Iako sveti Pavao spominje karizme kao vidljive znakove djelovanja Duha u Crkvi (Rim 12,6-8; 1 Kor 12,1-11; 12,28-30; 14,26-33; Ef 4,7.11-12),¹⁵ ipak je za apostola naroda odlučujuće to da treća božanska osoba djeluje iznutra i neupadljivo u svakodnevnom životu vjernika. Prema svetom Pavlu, život kršćana može se definirati kao život u Kristu, odnosno život u Duhu. Naime, „biti u Kristu“ i „biti u Duhu“ za njega su istoznačni pojmovi. A onaj tko živi u Duhu, ne ugađa strastima i požudama tijela (Gal 5,16-21), on u svojoj nutrini osjeća plodove Duha Svetoga: ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrotu, vjernost, blagost, uzdržljivost (Gal 5,22-23). Otvoren je prema Bogu i nesebično služi bližnjemu u ljubavi. Prema svetom Pavlu, upravo se u ljubavi prema Bogu i bližnjemu sastoji bit slobode u Duhu (Gal 5,13). Ta sloboda nije samovolja koja ugađa samo vlastitim željama i potrebama. Ta sloboda je sloboda od samoga sebe koja se uvijek nesebično

¹² Usp.: Alfred SCHNEIDER, *Na putovima Duha Svetoga* (Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, 2008.), 14.

¹³ Marijan Vugdelija ističe da je Isus svako svoje djelo učinio snagom Duha Svetoga. Usp.: Marijan VUGDELIJA, „Neka važnija područja djelovanja Duha Božjega u Bibliji“, *Služba Božja* 38 (1998.), 325. U nastavku članka (str. 327-343) autor govori o vlastitostima Duha Svetoga koje proizlaze ne samo iz novozavjetnih već i iz starozavjetnih tekstova: Duh Sveti je „stvaralačka sila Božja“, „začetnik i uzdržavatelj života“, „obnoviteljska snaga svijeta“, „Paraklet“ (Tješitelj i Branitelj), „osloboditeljska i ujedinjujuća sila Božja“. O starozavjetnom i novozavjetnom nauku o Duhu Svetome vidi također: Adalbert REBIĆ, „Religiozno iskustvo Duha u Bibliji“, *Bogoslovska smotra* 59 (1989.), 40-60; Božo ODOBAŠIĆ, „Djelovanje Duha Božjega u prorocima, Mesiji i Isusovim učenicima“, *Vrhbosnensia* 2 (1998.), 5-35.

¹⁴ Usp.: Francesco LAMBIASI, „Spirito Santo“, Ermanno ANCILLI – PONTIFICIO ISTITUTO DI SPIRITUALITA' DEL TERESIANUM (ur.), *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, III. (Roma: Città Nuova Editrice, ²1992.), 2375.

¹⁵ Vidi: Božo ODOBAŠIĆ, „Duh Sveti i službe u Crkvi“, *Vrhbosnensia* 2 (1998.), 196-201.

stavlja na raspolaganje Bogu i bližnjemu.¹⁶ Ljubav je dakle glavni plod Duha i ona zauzima ključno mjesto u svim novozavjetnim popisima plodova Duha Svetoga. A razlog tome nije teško dokučiti: tamo gdje je prisutna ljubav, tu je prisutan i Duh a s Njim i istinska sloboda: „Gdje je Duh Gospodnji, ondje je sloboda“ (2 Kor 3,17). Međutim, ako bismo željeli odgovoriti na pitanje u čemu se sastoji glavna aktivnost Duha Svetoga, onda bismo rekli ovo: Ona se sastoji u buđenju i jačanju vjere u Krista u srcu svakog Njegova sljedbenika (usp.: 1 Kor 12,3). Jer čovjek koji ima živu vjeru u Isusa Krista, on živi u milosti Duha Svetoga koja u njemu budi nadu i ljubav prema Bogu Ocu. A ta se ljubav očituje u svjedočanstvu autentičnog kršćanskog razmišljanja i djelovanja.¹⁷

Da Duh Sveti djeluje iznutra u životu svakog kršćanina, to naglašava i sveti Toma Akvinski kada kaže da je zakon novoga saveza novi zakon koji je uliven u srca vjernika. Kako sam se na drugom mjestu već pozabavio Tominim naukom o novom zakonu,¹⁸ ovdje ću reći samo sljedeće: Prema svetom Tomi novi ili evanđeoski zakon je poglavito zakon milosti Duha Svetoga koji je darovan onima koji vjeruju u Krista.¹⁹ Riječ je o ulivenom ili nutarnjem zakonu koji se stječe vjerom u Krista, a ostvaruje se po ljubavi. Milost Duha Svetoga, vjera u Isusa Krista i ostvarenje po ljubavi duhovni su elementi novoga zakona. Materijalni elementi tog zakona su sakramenti i smjernice koje proizlaze iz Isusova Govora na gori.²⁰ Možda će se netko zapitati: A što je s darovima Duha Svetoga? Odgovor nalazimo u *Katekizmu Katoličke Crkve*: darovi su sredstva posvetne milosti koja se udjeljuju po sakramentu krštenja kako bi kršćani mogli živjeti i djelovati po nadahnuću Duha Svetoga.²¹ Toma kaže da su to habitusi koji čovjeka osposobljavaju da slijedi nadahnuća Duha i čuvaju ga od napasti zla. Prema njemu, svi su darovi međusobno povezani u ljubavi. Zato je ljubav, kao i druge dvije teološke kreposti (vjera i ufanje), veća od tih darova, premda oni, na neki način, čine još savršenijim i same teološke kreposti. Ali su zato

16 Usp.: Walter KASPER, *Bog Isusa Krista. Tajna trojedinog Boga* (Đakovo: Karitativni fond UPT, 2004.), 312-314. Vidi: A. SCHNEIDER, *Na putovima Duha Svetoga*, 54-59.

17 Vidi: F. LAMBIASI, „Spirito Santo“, 2376-2377.

18 Vidi: Marinko PERKOVIĆ, „Euharistija i moralni život“, *Vrhbosnensia* 17 (2013.), 395-397.

19 Usp.: Tommaso D'AQUINO, *La Somma Teologica* (Bologna: ESD, 1984.), I.-II., q. 106, a. 1.

20 Usp.: S. PINCKAERS, *La morale cattolica*, 100.

21 Vidi: *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 1266. U istom broju Katekizam ističe da se s posvetnom milošću kršteniku udjeljuju ne samo darovi Duha Svetoga nego i teološke (bogoslovne) i moralne kreposti.

darovi Duha veći od moralnih i intelektualnih kreposti.²² U svojoj Sumi teologije Toma je pridružio svaki pojedini dar jednoj od teoloških i moralnih kreposti. U stvari, on darove i kreposti promatra, tvrdi izvrsni poznavatelj Tomine misli Servais Pinckaers, kao dva lica jednog te istog organizma ljubavi koja se nalazi na izvoru svega onoga što Duh Sveti čini u životu vjernika.²³ Iz rečenog nije teško zaključiti da Bog nezizmerno ljubi svoje vjerne. On je stalno uz njih, što više On je u njima i obilato ih obdaruje nadnaravnim darovima. Stoga bezgraničnu Božju ljubav prema ljudima - kršćanima treba promatrati kao ključ razumijevanja sveukupne aktivnosti Duha Svetoga u dušama Isusovih vjernih sljedbenika.

Kako se aktivnost Duha u dušama kršćanskih vjernika na osobit način ostvaruje po Njegovim darovima, u sljedećem će poglavlju biti riječi o svakom daru pojedinačno. I sve to s ciljem kako bi se uočila njihova iznimno važna uloga u životu svakog kršćanina.

2. O darovima Duha Svetoga pojedinačno

Prije predstavljanja svakog pojedinog dara, nekoliko korisnih informacija. Kršćanski nauk o sedam darova Duha Svetoga ima svoje izvorište u Starom zavjetu. On se temelji se na Izaijinu proročanstvu o budućem Mesiji: „Isklijat će mladica iz panja Jišajeva, izdanak će izbit' iz njegova korijena. Na njemu će duh Jahvin počivati, duh mudrosti i umnosti, duh savjeta i jakosti, duh znanja i straha Gospodnjeg. Prodahnut će ga strah Gospodnji“ (Iz 11,1-3a). Provoditelji hebrejske Biblije na grčki jezik (3. i 2. stoljeće prije Krista), hebrejsku riječ *yir'áh*, koja se u ovom tekstu spominje dvaput, preveli su s dva različita izraza: pobožnost i strah. Tako se došlo do broja sedam koji je u Bibliji znak punine i preobilja. Kršćanska predaja, oslonjena na grčki prijevod Biblije, u Izaijinu je proročanstvu prepoznala nauk o sedam darova Duha Svetoga.²⁴ Ovo Izaijino proročanstvo, koje neki nazivaju „evanđeljem Staroga zavjeta“,²⁵ veoma je važno za cjelovito vrednovanje kršćanske egzistencije. Prema kršćanskoj predaji ovdje je riječ o sedam darova Duha Svetoga kojima je bio obdaren ne samo Isus Krist nego je obdaren i svaki krštenik.

²² Vidi: T. D'AQUINO, *La Somma Teologica*, I.-II., q. 68.

²³ Usp.: S. PINCKAERS, *La morale cattolica*, 104-105.

²⁴ Usp.: Ludovic LÉCURU, *I sette doni dello Spirito Santo* (Bologna: EDB, ²2011.), 11-12.

²⁵ Vidi: IVAN PAVAO II., *Donum et vivificantem* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, ²1997.), br. 15.

Od sedam darova Duha Svetoga njih četiri pripadaju području ljudskog razuma koji usavršavaju. To su darovi mudrosti, razuma, savjeta i znanja. S druge strane, darovi jakosti, pobožnosti i straha Božjega pripadaju području ljudske volje koju jačaju. Premda bi možda bilo logično prezentirati darove tim redom, oni će ipak biti predstavljeni biblijskim redosljedom.

2.1. Dar mudrosti

Dar mudrosti „dolazi odozgor“ i razlikuje se od kreposti mudrosti koja se stječe studiranjem. Taj je dar veći od istoimene kreposti premda obje imaju sjedište u ljudskom umu. Za razliku od kreposti mudrosti, koja je po svojoj naravi spekulativna, mudrost kao dar je i spekulativna i praktična. Čovjek, koji posjeduje taj dar, sposoban je kontemplirati božanske stvari te u svjetlu božanskih kriterija prosuđivati ljudske danosti. Dar mudrosti pretpostavlja teološku krepost ljubavi i s njom je najtješnje povezan. I kao što je krepost ljubavi nespojiva sa smrtnim grijehom po kojem se gubi božanska milost, isto tako i mudrost kao dar iščezava s gubitkom milosti. Dakle, dar mudrosti je prisutan u svim dušama koje su u stanju milosti.²⁶

Dar mudrosti je profinjena spoznaja Boga, Njegovih atributa i tajni. Ona kršćanima predočava Božju veličinu i ljepotu, Njegovo savršenstvo i misterije kao danosti koje su beskrajno vrijedne štovanja i ljubavi.²⁷ Taj dar dakle osposobljava kršćane za postupno razumijevanje skrivenog blaga uzvišenih božanskih istina te im pomaže da stvarnosti života procjenjuju u svjetlu tih istina. Po tom daru kršćanin je sposoban ispravno primijeniti vječne istine u svojem svakodnevnom životu. Dar mudrosti stoga ponire dublje u stvarnost od čisto ljudskog razmišljanja. Onaj tko je omogućio da se u njegovoj duši razvije dar mudrosti, taj razmišlja, govori i djeluje mudro. A da bi se taj dar razvio u duši, potrebno je ne samo čuvati se od grijeha nego i posjedovati krepost poniznosti te poput dječice biti iskren i jednostavan. Oni pak koji se u svojem životu ravnaju logikom svjetovne mudrosti, učinili su sebe nesposobnim za dar mudrosti.²⁸

Duša je obdarena darom mudrosti kako bi se oduprla grešnoj

²⁶ Vidi: T. D'AQUINO, *La Somma Teologica*, II.-II., q. 45, aa. 1-5.

²⁷ Usp.: Louis LALLEMANT, *I doni dello Spirito Santo* (Cinisello Balsamo [Milano]: Edizioni San Paolo, 42011.), 15.

²⁸ Usp.: James MANJACKAL, *Eureka: pronašao sam Duha Svetoga!* (Zagreb: Svjetlo malo – udruga za promicanje kršćanske duhovnosti i moralnih vrednota, 2001.), 191-192.

ludosti.²⁹ Sveto pismo spominje tri oblika mudrosti koja su okvalificirana kao grešna ludost: zemaljska mudrost koja cijeni samo materijalna bogatstva; tjelesna mudrost koja čezne za tjelesnim užicima; đavolska mudrost koja uživa u vlastitoj veličini. S druge pak strane postoji „ludost“ koja je prava mudrost u Božjim očima: evanđeoska blaženstva. Dar mudrosti nije ništa drugo doli takva ludost koja cijeni i ljubi samo ono što je Isus cijenio i ljubio. I sve nam to kazuje da su Božji kriteriji drukčiji od ljudskih mjerila: božanska mudrost je ludost prema sudu ljudi, ljudska mudrost je ludost prema Božjem sudu.³⁰ Kršćani koji žive u stanju milosti, dobro znaju da se moraju čuvati svjetovne mudrosti jer je ona zakleti neprijatelj Duha Svetoga. Oslobođeni od vriga svjetovne mudrosti, oni su kadri, uz pomoć poniznosti, uzdići se do samih vrhunaca nadnaravne mudrosti.³¹ Ako u tome uspiju, onda lako shvaćaju da se prava sreća ne nalazi u materijalnom blagostanju, u zemaljskoj slavi i moći, niti u bilo kojem ljudskom djelu, već jedino u Bogu koji je izvor istinskog dobra i ljubavi.³²

2.2. Dar razuma

Dar razuma je tijesno povezan s darom mudrosti (usp.: Izr 2,1-6). Naime, dar razuma, koji odgovara kreposti vjere, nadnaravno je svjetlo kojim čovjek spoznaje najviše istine koje nije kadar spoznati naravnim putem.³³ Budući da objekt tog dara nije samo ono što ulazi u sadržaj vjere već i sve ono što je usmjereno na vjeru, kao na primjer dobra djela, dar razuma je stoga i spekulativan i praktičan. Posjeduju ga svi oni koji su u stanju posvete milosti.³⁴

Dar razuma osposobljava dakle kršćanina kako za stjecanje jasnijih uvida u one istine koje je prihvatio vjerom, tako i za dublju spoznaju životnih istina. Zahvaljujući tom daru, kršćanin i sebe i druge promatra kao ljubljenu Božju djecu te se, dosljedno tome, nesebično stavlja na raspolaganje bližnjemu. Tim se darom, istina, ne stječu

²⁹ Vidi: T. D'AQUINO, *La Somma Teologica*, II.-II., q. 46.

³⁰ Usp.: L. LALLEMANT, *I doni dello Spirito Santo*, 19-20. Korisne informacije o biblijskoj mudrosti možemo naći u: Celestin TOMIĆ, „Mudrost u Bibliji“, *Obnovljeni život* 44 (1989.), 266-278. O Isusovim blaženstvima koja otkrivaju sliku prave mudrosti vidi: Tomislav ROGIĆ, „Dar mudrosti. Suočenje s fenomenom 'nestanka mudrosti'“, *Riječi teološki časopis* 7 (1999.), 146-147.

³¹ Usp.: Prosper GUÉRANGER, *I doni dello Spirito Santo* (Brescia: Queriniana, ³2008.), 52.

³² Usp.: L. LÉCURU, *I sette doni dello Spirito Santo*, 128.

³³ Usp.: T. D'AQUINO, *La Somma Teologica*, II.-II., q. 8, a. 1.

³⁴ Vidi: T. D'AQUINO, *La Somma Teologica*, II.-II., q. 8, aa. 3-5.

znanstvene informacije o ovome svijetu, ali se zato sječe znanje o samome Bogu i moralno-duhovnim danostima.³⁵

Dar razuma je nužan da bi se ispravno shvatio smisao biblijskih tekstova. Zato je taj dar nužno potreban propovjednicima i svima onima koji imaju poslanje poučavati druge o kršćanskoj vjeri i moralu. Taj su dar posjedovali oci i crkveni naučitelji koji su svoju dušu često hranili naukom Svetoga pisma. A često čitanje i meditiranje Svetog pisma je izvrstan način da se zadobije unutarnje svjetlo i vodstvo Duha Svetoga. Da je to tako, potvrđuje primjer dvojice otaca, svetog Grgura Nazijanskog i svetog Bazilija, čiji je nauk dubok i pouzdan. Naime, njih dvojica su dugi niz godina čitali i studirali samo jednu knjigu: Bibliju.³⁶ I sve nam to poručuje da dar razuma ne oslobađa kršćane od čitanja i meditiranja Božje riječi te ozbiljnog razmišljanja o svemu onome što naučava Katolička Crkva.³⁷ I to je jedan od načina djelovanja Duha. Razlog je očit: meditiranje Božje riječi i razmišljanje o crkvenom nauku pomažu da se nadnaravne istine ukorijene u srcu kršćana i postanu izvor njihova življenja.

Tim se darom dakle otvara put meditacije (i kontemplacije) na koju su pozvani svi kršćeni. Pod utjecajem dara razuma kršćani su očarani milinom Božje riječi. Meditirajući nad biblijskim tekstovima, napose evanđeljima, oni u njima otkrivaju dragocjeno blago koje im je dotada bilo skriveno. Ujedno bolje shvaćaju razlog zašto je Krist ustanovio sedam svetih sakramenata. Osim toga, dirnuti su dubinom i važnošću katoličke liturgije. Rado čitaju životopise i djela svetaca. I sve to pozitivno utječe na njihovo duševno zdravlje i raspoloženje. Zato su kršćani obdareni darom razuma sretni ljudi. A njihova sreća raste sa svakim učinjenim dobrim djelom i kreposnim življenjem.³⁸

2.3. Dar savjeta

Poput dara razuma i dar je savjeta tijesno povezan s darom mudrosti. Budući da je prvenstveno vezan uz praktični um, dar savjeta pomaže i usavršava krepost razboritosti.³⁹ Riječ je o božanskom svjetlu po kojemu Duh Sveti sugerira kršćanima što trebaju činiti u određenom trenutku, mjestu i okolnostima. Ono što vjera, mudrost i znanje naučavaju općenito, to dar savjeta primjenjuje u konkretnim slučajevima. Nije,

³⁵ Usp.: J. MANJACKAL, *Eureka: pronašao sam Duha Svetoga!*, 193-194.

³⁶ Usp.: L. LALLEMANT, *I doni dello Spirito Santo*, 24.

³⁷ Usp.: L. LÉCURU, *I sette doni dello Spirito Santo*, 83.

³⁸ Usp.: P. GUÉRANGER, *I doni dello Spirito Santo*, 42, 44. Još neke korisne informacije o daru razuma možemo naći u: Ivan ŠPORČIĆ, „Dar razuma“, *Riječki teološki časopis* 7 (1999.), 149-154.

³⁹ Vidi: T. D'AQUINO, *La Somma Teologica*, II.-II., q. 52, a. 2.

naime, dovoljno samo znati da je neka stvar u sebi dobra da bi se upotrijebila kako bi se došlo do željenog cilja. Potrebno je procijeniti je li ona dobra u trenutačnim okolnostima te da li postoje druga sredstva, možda i manje savršena, koja postižu bolje rezultate. Za odabir prikladnijih sredstava i postizanje boljih rezultata potreban je dar savjeta.⁴⁰ Po tom daru glas Duha Svetoga na specifičan način dopire do kršćanina. Taj glas jasno kazuje što kršćanin treba činiti, a što izbjegavati, kada treba govoriti, a kada šutjeti, što treba zadržati, a čega se treba odreći. Duh Sveti dakle ne prepušta kršćane samima sebi, ali sve dotle dok su oni spremni slijediti Njegovo nadahnuće. Ta je spremnost vidljiva kod onih koji se odriču svjetovne mudrosti i svjesni su vlastite slabosti i ograničenosti. Oni pak kršćani koji sami sebe smatraju mudrima, čine sebe nesposobnim za ovakvo djelovanje Duha.⁴¹

Iz rečenog se može lako zaključiti da je dar savjeta neizmjereno dragocjen. Onaj tko omogućava da se u njemu taj dar razvija, otvoren je nadahnućima Duha Svetoga u svojim razmišljanjima, oprezan je u procjeni životnih situacija i osoba, osposobljen je za razlučivanje duhova i davanje razboritih savjeta bližnjima. Dar savjeta je uvelike koristan svim kršćanima, a nužan je onima koji služe drugima kao savjetnici ili ispovjednici. Ne treba ni spominjati da, u turobnim vremenima u kojima su moralne vrijednosti ugrožene i vlada beznađe, ljudi trebaju razborite osobe koje ih znaju mudro savjetovati i na pravi put uputiti. A razborite osobe su kadre to učiniti jer odgovore na dvojbe i zamršena pitanja ne traže prvotno od ljudskog razuma, već, po daru savjeta, od samoga Boga. Razboriti savjetnici su dakle oni kršćani koji su svoj um uskladili s Isusovim umom. Zato su takvi savjetnici od velike koristi drugima, napose onim kršćanima koji se nalaze u teškim moralnim iskušenjima.⁴²

Savjesnim se kršćanima može katkada činiti da u njihovu svakodnevnom životu dar savjeta nije dovoljno djelotvoran. Što više Duh Sveti im, preko njega, uopće ništa konkretno ne sugerira. U tom slučaju kršćani su upućeni na deset Božjih zapovijedi i nauk Katoličke Crkve. Duh Sveti, naime, nema potrebu podsjećati kršćane na ono što je kršćanski razum sposoban sam shvatiti na području dobra: ljubiti Boga i bližnjega svoga, prakticirati kreposti, opsluživati sve zapovijedi Dekaloga, redovito se ispovijedati, svakodnevno moliti, pobožno sudjelovati na svakom euharistijskom slavlju. Osim toga, dar savjeta ne oslobađa kršćane od traženja savjeta od mudrih i Duhom Svetim nadahnutih ljudi, bilo da je riječ o obiteljskom, profesionalnom ili osobnom životu. Traženje savjeta od

⁴⁰ Usp.: L. LALLEMANT, *I doni dello Spirito Santo*, 35-36.

⁴¹ Usp.: P. GUÉRANGER, *I doni dello Spirito Santo*, 36, 38.

⁴² Usp.: J. MANJACKAL, *Eureka: pronašao sam Duha Svetoga!*, 196-197.

mudrih i razboritih osoba, redoviti je način djelovanja Duha.⁴³

2.4. Dar jakosti

Premda postoji krepost jakosti, kršćanima je potreban i dar jakosti iz ovog razloga: krepost jakosti osposobljava dušu da se suoči s bilo kojom opasnošću. Međutim, ta krepost ne može duši pružiti sigurnost da će ih sve nadvladati. Što ona nije kadra, to može dar jakosti.⁴⁴

Taj dar pomaže kršćanima da ostanu čvrsti i nepokolebljivi unatoč kušnjama i nevoljama koje ih mogu zadesiti. Naime, u trenucima patnje, osporavanja, samoće i drugih nedaća, na scenu stupa dar jakosti ili hrabrosti koji u srcu kršćana obuzdava negativne emocije i smiruje strah. Kršćani koji uz pomoć Božju omogućavaju da se taj dar razvija u njima, izdržat će mučne trenutke kušnje te izvršiti i one zadatke koje je nemoguće izvršiti naravnim snagama. Potrebno je reći i ovo: u ljudskome biću jakost može biti usmjerena i pozitivno i negativno. Zato s njom treba mudro postupati. U protivnom ona može dovesti do nepromišljenosti ili bojažljivosti. Prisjetimo se samo Petrovih riječi Isusu: „Bude li trebalo i umrijeti s tobom – ne, neću te zatajiti“ (Mk 14,31). Te Petrove riječi, kako znamo, nisu se obistinile. One su bile nepromišljene i nisu bile plod dara jakosti. Da bi jakost bila pozitivno usmjerena i polučila željene plodove, nju treba stalno pratiti krepost izdržljivosti. Izdržljivost nije sinonim za pasivnu podložnost patnjama i opasnostima. Ona se čvrsto drži dobra i ne predaje se strahu ili bolima. I upravo zahvaljujući izdržljivosti, dar jakosti daje kršćanima snagu za borbu protiv svim mogućih zala.⁴⁵ To konkretno znači da se po daru jakosti kršćani ponajprije opiru svemu onome što ugrožava čistoću njihove savjesti. Taj ih dar ujedno potiče da, u granicama svojega položaja i mogućnosti, otvoreno protestiraju protiv javnih moralnih zala koja razaraju društvo u kojem žive i rade.⁴⁶

⁴³ Usp.: L. LÉCURU, *I sette doni dello Spirito Santo*, 61-62. O savjetodavnim tijelima Katoličke Crkve koja su obdarena darom savjeta vidi: Emil SVAŽIĆ, „Dar savjeta“, *Riječki teološki časopis* 7 (1999.), 155-159.

⁴⁴ Usp.: T. D'AQUINO, *La Somma Teologica*, II.-II., q. 139, a. 1.

⁴⁵ Usp.: J. MANJACKAL, *Eureka: pronašao sam Duha Svetoga!*, 201-202.

⁴⁶ Vidi: P. GUÉRANGER, *I doni dello Spirito Santo*, 30. Na pitanje novinara: „Do koje se mjere Crkva smije miješati u stvarnost, primjerice: raskrinkavati slučajeve socijalne nepravde, a da se neprimjereno ne ispolitizira“, kardinal Jorge Bergoglio, sada papa Franjo, odgovorio je: „Ne treba se miješati u stranačku politiku, nego u onu sveobuhvatniju politiku koja izvire iz Deset zapovijedi i evanđelja. Osuđujemo li gaženje ljudskih prava, slučajeve izrabljivanja i diskriminacije, slučajeve lišavanja prava na obrazovanje i hranu, to nije stranaštvo. Kompendij socijalnog nauka Crkve je pun prokazivanja, a nije stranački. Kada dignemo glas, neki nas optužuju da se bavimo politikom. Ja im odgovorim: da, bavimo po politikom u evanđeoskom smislu te riječi, a ne u stranačkom.“ *Papa Franjo o životu i vjeri* (Split: Verbum, 2013.), 81-82.

Dar jakosti nije rezerviran samo za mučenike koji hrabro svjedoče svoju vjeru, ufanje i ljubav usred nevolja kojima su izloženi. Poput njih i svaki se kršćanin, ojačan tim darom, može i treba suprotstaviti lakoumnosti, konformizmu, štetnim kompromisima, svim oblicima nepravdi. Zahvaljujući tom daru kršćanin postaje svjedok (grč. *martyros*) koji se u teškim okolnostima života pouzda u Boga i od Njega dobiva snagu kako ne bi zapao u malodušnost i očaj. A takvih okolnosti u životu ima mnogo: doživljavati nerazumijevanje okoline, biti prezren i odbačen, bolovati od teške i neizlječive bolesti, osjećati svu težinu staračke dobi...⁴⁷ Za sve to i mnogo toga drugoga potreban je dar jakosti.

Osim toga, bez dara jakosti nemoguće je napredovati u moralno-duhovnom životu. Žrtve, odricanja i redovita molitva koje moralno-duhovni život pretpostavlja, zahtijevaju jaku volju kako bi se nadvladale sve poteškoće koje stoje na putovima duha. A putovima duha se najviše protive oni porivi koji su ukorijenjeni u samoj ljudskoj naravi. Zato se po daru jakosti kršćanin suprotstavlja naravnim porivima ali i bojažljivosti i ljudskim obzirima. Bojažljivost i ljudski obziri nisu ništa drugo doli naravna plašljivost koja izvire iz ljubavi prema vlastitom uspjehu i komotnosti. Takva ljubav je ozbiljna zapreka za moralno-duhovni rast i sazrijevanje. Ona je plod straha od poniženja i nužnih napora duha.⁴⁸ Zato je dar jakosti potreban svima, a napose mladim kršćanima koji se nerijetko nalaze u iskušenju da usvoje svjetovni mentalitet nemalog broja vršnjaka s kojima se druže.⁴⁹

2.5. Dar znanja

Kako bi ljudski razum potpuno prionuo uz vjerske istine, traži se dvoje. Prvo, da razumije te istine, za što ga osposobljava dar razuma. Drugo, da o vjerskim istinama ima ispravan i siguran sud kako bi razlikovao ono što treba vjerovati od onoga što ne treba vjerovati. Za to ga osposobljava dar znanja.⁵⁰ Budući da je i dar znanja usmjeren na sigurnost vjere, on je prvotno spekulativan pa tek onda praktičan. A praktičan je jer se i on tiče ljudskog djelovanja koje regulira posredstvom znanja vjerskih istina.⁵¹

Dar znanja, što ga je um zadobio po Duhu Svetome, pomaže da-

⁴⁷ Usp.: L. LÉCURU, *I sette doni dello Spirito Santo*, 72.

⁴⁸ Usp.: L. LALLEMANT, *I doni dello Spirito Santo*, 49-50.

⁴⁹ Usp.: Anton PERANIĆ, „Duh jakosti“, *Riječki teološki časopis* 7 (1999.), 165.

⁵⁰ Usp.: T. D'AQUINO, *La Somma Teologica*, II.-II., q. 9, a. 1.

⁵¹ Usp.: T. D'AQUINO, *La Somma Teologica*, II.-II., q. 9, a. 3.

kle kršćanima dokučiti božanske istine i kad to ljudskom umu, na redovit način, nije moguće. Po tom daru sumnje i krive predodžbe vezane uz kršćansku vjeru i moral iščezavaju, njihova se istinitost pokazuje u svem svojem sjaju. Po daru znanja svaka stvar biva viđena u svojem pravom svjetlu. Tako se zahvaljujući tom daru lako razotkrivaju zablude proširene diljem svijeta koje zavode mnoge duše uključujući i nemarne kršćane.⁵² Dar znanja ujedno osposobljava kršćanske vjernike za ulazak u prisni odnos s Bogom. Oni kršćani koji su ostvarili takav odnos, promatraju stvoreni svijet kao Božje umjetničko djelo te dublje shvaćaju realnost oko sebe. Kad se dar znanja duboko ukorijeni u duši i postane krepost, kršćani zadobivaju snagu s pomoću koje se s lakoćom odupiru svim mogućim napastima.⁵³

Dar znanja je dakle od velike pomoći svim kršćanima. Ovdje treba posebno spomenuti propovjednike i duhovnike. Naime, s pomoću dara znanja propovjednik zna što treba reći vjernicima. S pomoću istog dara duhovni vođa lako uviđa stanje duša koje vodi, njihove skrivene potrebe, sredstva protiv njihovih nedostataka, zapreke koje ih ometaju na putu savršenstva. Iako čitanje knjiga moralno-duhovnog sadržaja uvelike pomaže kršćanima, napose dušobrižnicima, ipak se dar znanja ne stječe čitanjem. Taj dar, kao i svi ostali darovi Duha Svetoga, dolazi odozgor i učinkovit je uz uvjet da se brižno čuva i razvija. A to se ostvaruje ako kršćanin budno pazi na čistoću svojega srca. Čista duša će više naučiti u kratkom roku zahvaljujući ulivenoj milosti negoli oni koji dugo vremena studiraju teološku literaturu, a pritom ne paze na čistoću savjesti. Isto tako se neizmerno više nauči prakticirajući kreposti negoli čitajući moralno-duhovna djela i baveći se suptilnim spekulacijama uma.⁵⁴

S pomoću dara znanja kršćanin se s lakoćom odupire duhovnoj lijenosti ili mlitavosti. Mlitavost je mana koja je primjetna kod određenog broja ljudi, bez obzira na zvanje u kojemu žive. Susrećemo je kod bračnih drugova, ali i kod pojedinih Bogu posvećenih osoba. Sačinjena od tromosti volje i uma, nemotiviranosti, katkada i od pomanjkanja smisla življenja, mlitavost kod svojih žrtava stvara dojam da su promašili najznačajniji projekt svojega života što u njima stvara različite frustracije. Zato su takve osobe u dubini svoje duše nestabilne, strahuju

52 Vidi: P. GUÉRANGER, *I doni dello Spirito Santo*, 22. Pozivajući se na Carla Mariju Martinija, Franjo Velčić ističe da dar znanja ima značajno kulturno, socijalno i etičko značenje. Franjo VELČIĆ, „Dar znanja“, *Riječki teološki časopis* 7 (1999.), 170.

53 Usp.: J. MANJACKAL, *Eureka: pronašao sam Duha Svetoga!*, 195-196.

54 Usp.: L. LALLEMANT, *I doni dello Spirito Santo*, 28, 32-33.

za svoju budućnost... Zahvaljujući daru znanja i nadnaravnoj motivaciji koja iz njega proizlazi, kršćanin se može oprijeti tim nedostacima te uspostaviti ravnotežu u svojoj nutrini. Taj dar ga ujedno potiče da obnovi i učvrsti svoju vjernost svemogućemu Bogu.⁵⁵

2.6. Dar pobožnosti

Dar pobožnosti, koji se podudara s krepošću pravednosti, potiče vjernike da iskažu dužno štovanje Bogu kao Ocu. Budući se to događa po nadahnuću Duha Svetoga, dar pobožnosti ne samo da je veći od istoimene kreposti nego i od same kreposti bogoštovlja.⁵⁶ Po daru pobožnosti se dakle usavršava moralna krepost bogoštovlja koja uključuje dvoje: klanjanje Bogu u molitvi te djelotvornu ljubav prema bližnjemu. Onaj tko je istinski pobožan, taj je vjeran i poslušan Bogu te osjetljiv za potrebe subraće u potrebi. Put pobožnosti je ujedno i put posvećenja. A put je posvećenja jer je put Isusa Krista koji je od betlehemske štalice pa sve do Kalvarije živio u poniznosti i poslušnosti Ocu, vršeći uvijek Njegovu volju. Istinski pobožni kršćani su ponizni vjernici jer su svjesni činjenice da je pobožnost prvotno dar Božji koji dolazi od pravog poznavanja Boga Oca i Njegova sina Isusa Krista (usp.: 2 Pt 1,3). Oni su ujedno i angažirani vjernici jer znaju da istinska pobožnost svoje pravo značenje nalazi u ljubavi i brizi za bližnje (usp.: 2 Pt 1,5-7). Plod takve pobožnosti je duševni mir i postojanost usred ovog nemirnog i u mnogo čemu opresivnog svijeta.⁵⁷

Kršćanin koji je prožet darom pobožnosti nastoji u svemu omiljeti Gospodinu.⁵⁸ Njegovo srce je uvijek spremno oprostiti uvrede i tolerirati tuđe nedostatke i pogreške. On je samilostan prema siromasima, pažljiv prema bolesnicima. Njegova vjera je jednostavna i živa. Takav kršćanin je iz ljubavi poslušan Crkvi, uvijek spreman odreći se vlastitih ideja ako one nisu u harmoniji s njezinim službenim naučavanjem.⁵⁹

Dar pobožnosti se napose protivi tvrdoći srca koja se rađa iz neuredne ljubavi prema samome sebi. Onaj tko je zadojen takvom ljubavlju, gleda samo vlastite interese. On nema sućuti prema patnicima. Ne podnosi tuđe mane i arogantan je prema drugima. I sve se to događa jer mu duša nije ispunjena ljubavlju prema Bogu. Tvrdoća

⁵⁵ Vidi: L. LÉCURU, *I sette doni dello Spirito Santo*, 104-106.

⁵⁶ Usp.: T. D'AQUINO, *La Somma Teologica*, II.-II., q. 121, a. 1.

⁵⁷ Usp.: J. MANJACKAL, *Eureka: pronašao sam Duha Svetoga!*, 198-200.

⁵⁸ Vidi: Milan ŠPEHAR, „Dar pobožnosti“, *Riječki teološki časopis* 7 (1999.), 175.

⁵⁹ Vidi: P. GUÉRANGER, *I doni dello Spirito Santo*, 16-18.

srca je primjetna kod nekih moćnika ovoga svijeta i škrtih bogataša koji nemaju nimalo samilosti prema nevoljnicima. Ona je vidljiva i kod nekih učenih ljudi koji nisu uspjeli ili ne žele svoje znanje oplemeniti pobožnošću i ljubavlju.⁶⁰

Kršćani obdareni darom pobožnosti su dakle milosrdni ljudi. Njihov odnos prema Bogu je uvijek potkrijepljen njihovim samilosnim odnosom prema čovjeku. Oni su svjesni činjenice da pobožnost postaje iskrenija i jača ako je popraćena milosrdnom ljubavlju prema bližnjima. A milosrdna ljubav prema drugima nije ništa drugo doli odsjaj Božjeg milosrđa, dobrote i strpljivosti prema svakom čovjeku.⁶¹

2.7. Dar straha Božjega

Bog nije samo milosrdan već je i pravedan. I dok se iz promatranja Njegova milosrđa u čovjeku rađa nada, dotle se iz promatranja Njegove pravde u čovjeku rađa strah. Čovjek se može i treba bojati Boga. Međutim, u odnosu na Boga postoji više vrsta strahova: svjetovni, ropski, sinovski, početni strah. Svjetovni strah je prisutan kad se čovjek boji žrtava koje zahtijeva služenje Bogu. On te žrtve promatra kao zla koja se protive njegovoj zemaljskoj sreći. Svjetovni strah stoga udaljuje čovjeka od Boga. U slučaju ropskog i sinovskog straha, zlo kojeg se čovjek boji potiče ga da se okrene Bogu i prione uz Njega. Riječ je o dva različita straha. Naime, onaj tko živi u ropskom strahu, okreće se Bogu iz straha od kazne koja od Njega dolazi. Onaj tko posjeduje sinovski strah, prijanja uz Boga isključivo zbog straha da Ga ne uvrijedi svojim grijesima. Onaj pak koji izbjegava grijeha i zbog straha od kazne i zbog straha da Boga ne uvrijedi grijehom, posjeduje početni strah. Iz rečenog proizlazi da je svjetovni strah uvijek zao jer se rađa iz zla korijenja, naime: iz ljubavi prema ovome svijetu. Ropski strah je dobar jer dolazi od Duha Svetoga. Dobar je ne zato što je ropski – ropski duh se naime protivi ljubavi – nego zato što je po svojoj naravi dobar. On se, međutim, ne može izjednačivati sa sinovskim strahom jer proizlazi iz ljubavi prema samome sebi. Ali zato su oba navedena straha početak mudrosti, premda na različite načine. I dok ropski strah, odnosno strah od kazne, čovjeka izvana pripravlja za mudrost, sinovski strah je početak mudrosti jer je njezin prvi učinak. Što se pak tiče početnog straha, upravo zato što je početni, on se bitno ne razlikuje od sinovskog straha. Imajući u vidu rečeno, lako je zaključiti da svjetovni strah nije dar Božji. To nije ni ropski strah, premda dolazi od Duha. Taj strah

⁶⁰ Usp.: L. LALLEMANT, *I doni dello Spirito Santo*, 44.

⁶¹ Vidi: L. LÉCURU, *I sette doni dello Spirito Santo*, 39-46.

ne može biti dar Duha jer ne isključuje želju za grijehom. Stoga darom Duha Svetoga treba smatrati samo sinovski strah jer on čovjeka potiče na bezinteresno štovanje Boga. Treba reći i to da se sinovski strah ne umanjuje, nego uvećava s rastom ljubavi. Naime, što više čovjek raste u ljubavi prema Bogu, sve se više boji da Ga ne uvrijedi i odvoji se od Njega.⁶²

Dar straha Božjega dakle kršćane u ljubavi i poštovanju približava Bogu. Kršćani zdrava moralno-duhovnog života boje se Boga iz ljubavi a ne iz straha. Osim toga, sinovski strah Božji potiče kršćane da žive svetim životom, bez straha od ikoga a napose od zakletog čovjekova neprijatelja - zloduha.⁶³ Očito je stoga da dar straha Božjega nije ljudski strah koji se boji kazni, već je dar milosti koji osposobljava kršćane na putu svetosti.⁶⁴ A prvi korak na putu svetosti jest bijeg od grijeha što je prvi učinak dara straha Božjega. No ono što posebno treba istaknuti jest činjenica da se po ovom daru dolazi do drugih darova Duha Svetoga, napose do uzvišenog dara mudrosti koji usavršava i sam dar straha Božjega.⁶⁵ I na koncu potrebno je reći i ovo: dar straha Božjega podsjeća kršćane da su i oni grešnici koji imaju potrebu za Božjim milosrđem. Na žalost, duh neovisnosti i lažne slobode koji vlada u današnjem svijetu, uvelike pridonosi zaboravu tog dara i kod samih kršćana. I to je jedno od velikih zala našega vremena.⁶⁶

3. Umjesto zaključka

Iz gore rečenog posve je vidljivo da su darovi Duha Svetoga specifični principi koji osposobljavaju dušu za viši stupanj djelovanja. Budući da darovi dolaze odozgor, spoznaja koja se po njima stječe i odluke koje se po njima donose više su intuitivne negoli refleksivne. Međutim, da bi darovi bili učinkoviti, duša treba biti raspoloživa za takav

⁶² Vidi: T. D'AQUINO, *La Somma Teologica*, II.-II., q. 19, aa. 1-10.

⁶³ Usp.: J. MANJACKAL, *Eureka: pronašao sam Duha Svetoga!*, 203-204.

⁶⁴ Vidi: Slavko ZEC, „Dar straha Božjega“, *Riječki teološki časopis* 7 (1999.), 186-188.

⁶⁵ Usp.: L. LALLEMANT, *I doni dello Spirito Santo*, 52.

⁶⁶ Vidi: P. GUÉRANGER, *I doni dello Spirito Santo*, 10-11. Neki tvrde da je strah Božji temeljna karakteristika Staroga zavjeta a ljubav Novoga. Međutim, pažljivo čitanje Svetoga pisma upućuje na zaključak da su i strah Božji i ljubav prisutni i visoko vrednovani u oba zavjeta. Vidi: LÉCURU, *I sette doni dello Spirito Santo*, 27-30. Što se pak tiče straha Božjega u Starome zavjetu, njegova vrijednost je istaknuta napose u Sirahovoj knjizi. Temeljna misao vodilja te knjige jest ova: Bog dariva mudrost onima koji Ga se boje. Vidi: Goran KÜHNER, „Ben Sira i moral“, *Bogoslovska smotra* 82 (2012.), 641-663, napose 649-655.

način djelovanja Duha.⁶⁷ Upravo u ovoj konstataciji nalazi se ključ rješavanja za uvodno pitanje: Kako to da darovi Duha Svetoga nisu primjetni u životu mnogih krštenika? Razlog tome treba tražiti u činjenici što se dosta kršćana rijetko ili nikako moli Bogu te svjesno i kontinuirano čini *lake grijehe* koji, kako tvrdi Louis Lallemand, sprečavaju djelovanje darova u čovjekovoj nutrini.⁶⁸ Novi zavjet jasno ističe da čovjek svojim grijesima pruža otpor Duhu Svetome, žalosti, gasi i grdi Ga (usp.: Dj 7,51; Ef 4,30; 1 Sol 5,19; Heb 10,29). Iako ne preciziraju o kakvim je grijesima riječ, s pravom možemo pretpostaviti da navedeni tekstovi aludiraju ne samo na teške (smrtno) nego i na lake grijehe. Naime, iako laki grijesi ne lišavaju dušu božanske milosti, i oni vrijeđaju Boga i nanose Mu nepravdu, napose ako su svjesno i voljno učinjeni. Stoga se sam po sebi nameće zaključak: kršćanin može osjetiti djelovanje darova Duha u svojoj nutrini tek onda kad se redovito moli te svoju dušu očisti i brižno čuva od svih grijeha.⁶⁹

Očito, darovi Duha zahtijevaju uredan moralni i duhovni život vjernika. Oni takav život i podržavaju i još više usavršavaju kako bi se kršćani lakše predavali vodstvu Duha Svetoga. Zahvaljujući tim darovima, kršćani će se uspješno opirati grijesima⁷⁰ te aktivno sudjelovali u poboljšanju ovoga svijeta. Tamo gdje je Duh na djelu, nema sukoba i antagonizama. Tu vlada mir, radost i zajedništvo u Duhu Svetome. Zapravo ako se razmišlja o svrsi darova koje Duh udjeljuje, onda se dolazi do zaključka da su oni darovani ne samo zato da bi se promicalo jedinstvo vjernika s Bogom već i pomirenje i zajedništvo ljudi međusobno.⁷¹

No ono što je iz cijelog promišljanja postalo jasno jest činjenica da ti darovi nisu darovani samo pojedinim vjernicima. Oni su darovani svim krštenicima. Darovani su kako bi svaki kršćanin postao što sličniji Kristu, i to u svim segmentima svojega bića. Darovi Duha Svetoga usavršavaju ne samo razum i volju (područje duha) nego i druge ljudske moći i sposobnosti: čovjekovu afektivnost i emocije (područje

⁶⁷ Usp.: Raimondo SPIAZZI, „Doni dello Spirito Santo“, Ermanno ANCILLI – PONTIFICIO ISTITUTO DI SPIRITUALITA' DEL TERESIANUM (ur.), *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, I., 838.

⁶⁸ Vidi: L. LALLEMAND, *I doni dello Spirito Santo*, 13.

⁶⁹ Vidi: Bazilije VELIKI, *Duh Sveti* (Makarska: Služba Božja, 1978.), IX., 23.

⁷⁰ U svojoj knjizi *Naravni porivi i nadnaravni darovi* Ratko Perić ističe da se svaki pojedinac dar Duha Svetoga opire jednom od sedam glavnih grijeha. Tako se, po njegovu mišljenju, dar mudrosti suprotstavlja oholosti, dar razuma škrtosti ili lakomosti, dar savjeta zavisti, dar jakosti neumjerenosti u jelu i piću, dar znanja bludnosti, dar pobožnosti srditosti te dar straha Božjega lijenosti. Vidi: Ratko PERIĆ, *Naravni porivi i nadnaravni darovi. Sedam glavnih grijeha i sedam darova Duha Svetoga* (Mostar: Crkva na kamenu, 2008.).

⁷¹ Usp.: S. KUŠAR, *Vihor i oganj Duha. Iskustvo Duha Svetoga u Crkvi i pojedincu*, 35.

srca) te fizičke snage i energije (područje tijela). Osim toga, ti su darovi vjerni čuvari teoloških i moralnih kreposti.⁷² I sve nam to kazuje da su darovi Duha Svetoga neprocjenjivo blago u duši svakog krštenika. Na žalost, kod nemalog broja vjernika to je blago zatrpano osobnim grijesima. Neki pak kršćani, ne znajući za njegovu vrijednost, jednostavno su ga zakopali i na njega zaboravili. Drugi kršćani, a ti su najbrojniji, uopće ne znaju da to blago u njihovoj duši postoji.

Mnogi kršćani dakle nisu ni svjesni kojim su darovima obdareni u trenutku svojega krštenja. Kad bi znali da darovi Duha imaju moć stvoriti pravu harmoniju u njihovu životu, oni bi ih zasigurno otkopali, omogućili im rast i brižno čuvali. Kad se rascvjetaju, darovi Duha Svetoga kadri su učiniti prava čuda u životu svakog vjernika. Možda će netko pomisliti: ako je to tako, onda je ovdje riječ o izvanrednim darovima (karizmama) Duha. Iako sedam darova Duha Svetoga osposobljavaju dušu za višu spoznaju Boga te moralno i duhovno uzdižu i preporučaju čovjeka, to nisu izvanredni darovi Duha Svetoga. To je redoviti način djelovanja Duha u duši svakog revnog krštenika.

Što reći pri kraju? Ništa drugo doli zahvaliti Duhu Svetome na Njegovim darovima. Tim više jer su savjesni kršćani, zahvaljujući upravo njima, nedvojbeno više puta u svojem životu načinili prave izbore, a da pritom nisu bili ni svjesni da su oni učinjeni pod utjecajem Duha Svetoga. Duh ih je jednostavno nadahnuo i pritom ostao posve anonimn. Ta anonimnost je znak Njegove poniznosti koja je svim kršćanima primjer kako se prema darovima odnositi. Naime, kršćani koji aktivno surađuju s Duhom Svetim i svjesni su djelotvornosti Njegovih darova u svojem životu, trebaju biti i ostati ponizni jer milost koju su zadobili, prvotno je učinak Duha, a tek onda njihovih napora i zasluga. Osim toga, spoznaje koje su stekli zahvaljujući svojoj otvorenosti Duhu, ne bi smjeli samo za sebe čuvati. Oni bi trebali i drugim kršćanima govoriti da se i u njihovoj nutrini nalazi skriveno blago Duha Svetoga koje trebaju otkopati te sebe i druge njime obogatiti.

Ovo promišljanje o sedam darova Duha Svetoga završio bih riječima Stjepana Balobana koji na samom kraju svojega doktorskog rada zaključuje da, „snagom Duha Svetoga, čovjek postaje u svoj svojoj nutrini slobodniji, [Kristu] vjerniji, odgovorniji i u konačnici [moralno] zreliji“.⁷³ Gore opisani darovi Duha Svetoga to potvrđuju te ujedno kršćane obavezuju da te talente ne zakapaju, već razvijaju kako bi njihov život što više omilio Bogu, bio na ponos Crkvi i ljudskome rodu.

⁷² Vidi: L. LÉCURU, *I sette doni dello Spirito Santo*, 15, 19-22.

⁷³ S. BALOBAN, *Spirito e vita cristiana nella teologia morale di Bernhard Häring*, 209.

THE SEVEN GIFTS OF THE HOLY SPIRIT. A MORAL CONSIDERATION IN THE SPIRIT OF SCHOLASTIC THEOLOGY

Summary

Despite an insufficiently developed pneumatological dimension in moral theology, in the first part of this article the author points to the active presence of the Holy Spirit in the life of Christians. He notes that anonymity and namelessness are defining characteristics of the Third Person of the Trinity. Therefore, the very activity of the Spirit is hidden, which means it is difficult to show it in a systematic way. As the Spirit works in the soul and through seven gifts that empower and strengthen Christians in the way of holiness, the second part of the article describes each gift individually. After this the author offers some insights and conclusions in the final part: the gifts of the Holy Spirit are not noticeable in the lives of many baptized Christians because these people may not be open to such a course of action of the Spirit. In addition, many believers do not know or have forgotten that these gifts really exist. Therefore, at the end of the article the author encourages devout Christians to remind their fellow believers that in their inner being there is the hidden treasure of the Holy Spirit and that this needs to be brought to the surface so that it can enrich them and others. If they succeed, they will become inwardly freer, more faithful to Christ, more responsible and more morally mature.

Key words: *Holy Spirit, sanctifying grace, the seven gifts of the Holy Spirit, the hidden treasure.*

Translation: Darko Tomašević and Kevin Sullivan